

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อน
ของโรงเรียนบางสะพานวิทยา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

Development of Local Curriculum on Bang Saphan Gold at Ban Pah Ron
of Bang Saphan Witthaya School in Prachuap Khiri Khan Province
Applying Participatory Action Research

นิภา เพชรสม¹

Nipa Petsom

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อน และ 2) พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อน ของโรงเรียนบางสะพานวิทยา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 3) ศึกษาผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อนของโรงเรียนบางสะพานวิทยา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กลุ่มเป้าหมายมี 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านความต้องการของชุมชน 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านองค์ความรู้ท้องถิ่น 3) กลุ่มทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น พื้นที่เป้าหมาย คือ บ้านป่าร้อน ตำบลร่อนทอง อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ 2 ฉบับ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อน พบว่า การขุดและร่อนทองบางสะพาน เกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ปีพุทธศักราช 2290 (สมัยกรุงศรีอยุธยา) และมีต่อเนื่องมาถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ แหล่งแร่ทองคำบางสะพานที่พบอยู่ในเขตบ้านป่าร้อน ตำบลร่อนทอง อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ บริเวณที่ขุดพบทองคำมาก ได้แก่ ริมคลองทอง ริมห้วยจ้งหัน มีสภาพทางธรณีวิทยาประกอบด้วย ดิน หินทรายปน ดินและกรวดทองบางสะพานเป็นแร่ทองคำเนื้อดีที่สุดในประเทศไทยหรือเรียกว่า “นพคุณเนื้อเก่า” มีลักษณะเป็นเม็ด เกร็ดหรือไร ชาวบ้านเรียกว่า ทองเม็ด เชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สามารถป้องกันภัยอันตรายและภูตผีปีศาจได้ การขุดและการร่อนทองของชาวบ้านที่บ้านป่าร้อน มีลักษณะขุดหาแร่รายย่อยหรือการร่อนแร่ที่ไม่ใช่การทำเหมือง เครื่องมือขุดทองและร่อนทอง ได้แก่ จอบ ชะแลง ค้อนอีเตอร์ และเลื่อยไม้ 2) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อน ของโรงเรียนบางสะพานวิทยา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่าองค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่นประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้

¹ รองศาสตราจารย์ อาจารย์พิเศษ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
อีเมล nipa.petsom@gmail.com

Associate Professor, Special Instructor in Educational Administration Program, Faculty of Education,
Phetchaburi Rajabat University. E-mail: nipa.petsom@gmail.com

จำนวน 4 หน่วย และแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 8 แผน เวลาเรียน 20 ชั่วโมง 3) ผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนร้อยละ 17.03 ผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นพบว่าทุกองค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่นมีความสอดคล้องกัน และหลักสูตรท้องถิ่นมีความสอดคล้องกับบริบทและความต้องการจำเป็นของโรงเรียนและท้องถิ่น

คำสำคัญ: หลักสูตรท้องถิ่น ทองบางสะพานที่บ้านป่าร่อน การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

Abstract

The purposes of this research were to: 1) study the local knowledge on Bang Saphan gold at Ban Pah Ron, and 2) develop local curriculum on Bang Saphan gold at Ban Pah Ron of Bang Saphan Witthaya School, Prachuap Khiri Khan Province by applying participatory action research 3) study the results of experimental local curriculum on Bang Saphan gold at Ban Pah Ron of Bang Saphan Witthaya School, Prachuap Khiri Khan Province by applying participatory action research. There were 3 target groups as follows: 1) a group of community needs providers, 2) a group of local knowledge providers, 3) an experimental group for using the local curriculum. The target research area was Ban Pah Ron, Ron Thong Subdistrict, Bang Saphan District, Prachuap Khiri Khan Province. The research tools were 2 interview forms, an achievement test and a local curriculum evaluation form. The data were analyzed by using percentage, mean and standard deviation. The qualitative data were analyzed by using content analysis.

The research results were as follows: 1) The local knowledge on Bang Saphan gold at Ban Pah Ron was that Bang Saphan gold digging and sifting was first occurred during the reign of King Borommagote in 1647 in the Ayutthaya period and continued until the early Rattanakosin period. Bang Saphan gold ore was mostly found at the edges of Thong Canal and Huai Chang Han, important waterways at Ban Pah Ron, Ron Thong Subdistrict, Bang Saphan District, Prachuap Khiri Khan Province. Both waterways were geologically composed of soil, silty soil, clay and gravel. The outstanding characteristics of Bang Saphan gold at Ban Pah Ron were that it was the best gold ore in Thailand, 99% pure gold, known as "Noppakhun Neau Kao", and the gold was in the form of grain, flake, or powder. The villagers called it gold pellets and believed that it was sacred and could prevent disasters and evil spirits. The gold digging and panning of villagers in Ban Pah Ron was done by individual searcher. They did not mine it, but panned it. The gold digging and panning tools included hoes, crowbars, picks and wood saws. 2) The development of local curriculum on Bang Saphan gold at Ban Pah Ron of Bang Saphan Witthaya School, Prachuap Khiri Khan Province by

applying participatory action research revealed that the local curriculum components consisted of a vision, mission, goal, course description, 4 learning units, and 8 learning management plans in 20 hours. 3) The local curriculum experiment results were that the students' learning achievement after learning was 17.03% higher than that existing before learning. The evaluation of the local curriculum showed that every element of the curriculum was in accordance with each other and the local curriculum was in accordance with the context and needs of school and community.

Keywords: Local curriculum, Bang Saphan gold at Ban Pah Ron, Participatory action research

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดในกระบวนการพัฒนาของมนุษย์ชาติ ทั้งการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ สังคม ศาสนาและวัฒนธรรม ทุกประเทศจึงต้องมีการศึกษาที่มีคุณภาพ เหมาะสมและ สอดคล้องกับสภาพการณ์โลกในแต่ละยุคสมัย ดังนั้นกระบวนการจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องได้รับการ พัฒนา (นลินี ทวีสิน, 2555) และเครื่องมือสำคัญในการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย คือ หลักสูตร เพราะหลักสูตรเปรียบเสมือนหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกสาขาวิชา รวมทั้ง หลักสูตรเป็นตัวชี้้นำทางในการจัดการความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนา ตามเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า หลักสูตรเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษา เป็นตัววัดเป้าหมาย ทางการศึกษา ตลอดทั้งคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษา (บงกชพร กรุดนาค, 2555)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้ระบุ อย่างชัดเจนเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรในมาตรา 27 วรรคหนึ่ง ไว้ว่า “ให้คณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของ ชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ” มาตรา 27 วรรคสองกำหนดไว้ ว่า “ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่ เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิก ที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) จากข้อความดังกล่าว ข้างต้น จะเห็นว่าสถานศึกษาต้องมีบทบาทในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งต้องนำสาระการเรียนรู้ จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ส่วนหนึ่งมาบรรจุในหลักสูตร สถานศึกษา และนำสาระการเรียนรู้อีกส่วนหนึ่งคือส่วนที่สองจากสภาพปัญหาในชุมชน สังคมและ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบรรจุในหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งในส่วนที่สองนี้เรียกได้ว่าเป็นหลักสูตรท้องถิ่น เนื่องจากรายละเอียดเนื้อหาสาระที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถแก้ปัญหาและนำประสบการณ์มาพัฒนาความเป็นอยู่ในชีวิต อาชีพและสังคมให้ดียิ่งขึ้น ทั้งช่วย ให้มีความรักในท้องถิ่นของตน (กาญจนา บุญส่ง และนิภา เพชรสม, 2556)

บ้านป่าร้อน ตำบลร้อนทอง อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้ชื่อว่ามีแหล่งแร่ทองคำ ที่มีเนื้อดีที่สุดในประเทศไทย มีชื่อเสียงแต่ครั้งโบราณ แหล่งแร่ทองคำบางสะพานเป็นลานแร่ไหลเขา (eluvial) ชั้นบางปกคลุมชั้นหิน ชั้นลานแร่หนาประมาณ 1-5 เมตร ประกอบด้วย ดิน ทรายแป้ง ทราย และกรวด เมื่อมีการผุพัง แร่ทองคำจะถูกพัดพามาสะสมตัวอยู่บริเวณลานแร่ในที่ราบเชิงเขา ลักษณะพื้นที่ที่พบแร่ทองคำมักพบตามลำห้วยที่ไหลมาจากเทือกเขาดินและเขาปูน บริเวณที่ขุดพบแร่ทองคำ มาก ได้แก่ ริมคลองทอง ริมห้วยจ้งหัน ซึ่งเป็นทางน้ำสำคัญในพื้นที่บ้านป่าร้อน ทองบางสะพานมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ทองนพคุณเนื้อเก่า” ถือเป็นเอกลักษณ์สำคัญที่โดดเด่นที่สุดประจำท้องถิ่น และปัจจุบันบ้านป่าร้อนยังคงมีชาวบ้านมาทำการขุดและร้อนทองโดยใช้แบบวิถีดั้งเดิม แต่น้อยกว่าในอดีต

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เป็นรูปแบบของการวิจัยที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับนักวิจัยทุกขั้นตอน ของการวิจัยอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชนเพื่อกำหนดปัญหาวิจัย การเลือกประเด็นปัญหา การสร้างเครื่องมือ การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การเสนอสิ่งที่ค้นพบ การติดตามและประเมินผล ทุกขั้นตอนเน้นการปฏิบัติจริง เป็นการเปิดโอกาสให้บุคลากรในโรงเรียน ได้ทำงานร่วมกับชุมชนและประชาชนชาวบ้านทุกขั้นตอนของการวิจัย สามารถนำข้อค้นพบไปสู่การปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในพื้นที่การวิจัยต่อไป (บุญนาค ดิวกุล, 2553)

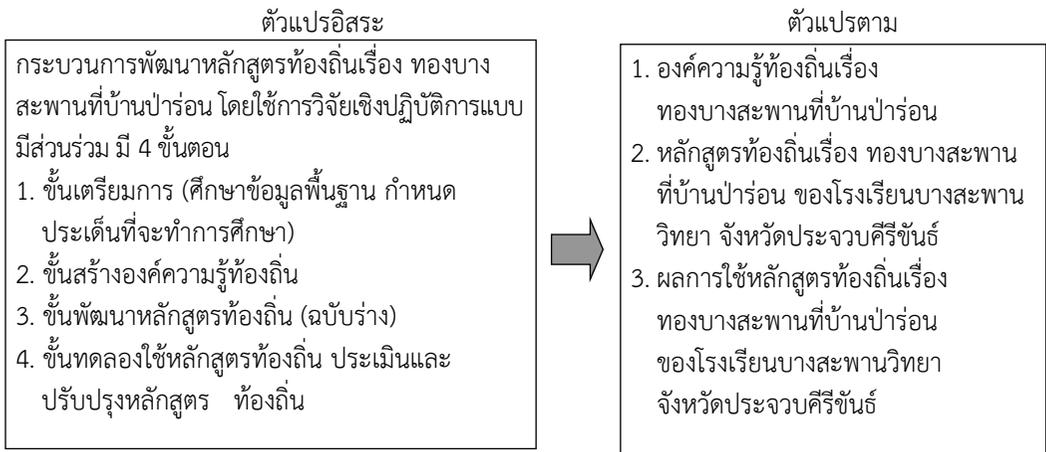
โรงเรียนบางสะพานวิทยา ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ถนนเพชรเกษม-ชายทะเล ตำบลกำเนิดนพคุณ อำเภอ บางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 อยู่ห่างจากบ้านป่าร้อน ประมาณ 10 กิโลเมตร จากลักษณะพิเศษของทองบางสะพานและสภาพทางธรณีวิทยาที่พบทองบางสะพานในท้องถิ่นบ้านป่าร้อน โรงเรียนบางสะพานวิทยาได้ตระหนักและเห็นความสำคัญที่เยาวชนในท้องถิ่นบางสะพานควรได้เรียนรู้เกี่ยวกับทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อนและสภาพทางธรณีวิทยาของบ้านป่าร้อน เพื่ออนุรักษ์ไว้เป็นมรดกท้องถิ่น และแหล่งเรียนรู้ให้เยาวชนในท้องถิ่นได้นำมาใช้ประโยชน์ และโรงเรียนบางสะพานวิทยายังไม่มีองค์ความรู้และหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อนมาก่อน ตลอดทั้งทีมวิจัยซึ่งประกอบด้วยบุคลากรในโรงเรียนและบุคลากรในชุมชนเห็นความสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จึงได้ร่วมกันพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อนของโรงเรียนบางสะพานวิทยา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คาดหวังว่าผลของการวิจัยครั้งนี้ จะทำให้โรงเรียนบางสะพานวิทยาได้องค์ความรู้ท้องถิ่น และหลักสูตรท้องถิ่นที่สามารถบูรณาการทรัพยากรท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ตลอดทั้งผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เกี่ยวกับทรัพยากรด้านอื่นตามความต้องการจำเป็นของโรงเรียนและท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่ท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ท้องถิ่นเรื่อง ทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อนของโรงเรียนบางสะพานวิทยา โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง ทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อน ของโรงเรียนบางสะพานวิทยา โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

3. เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อนของโรงเรียนบางสะพานวิทยา โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จำแนกตามลักษณะการให้ข้อมูลมีจำนวน 3 กลุ่ม ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงทั้ง 3 กลุ่ม มีรายละเอียดดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านความต้องการของชุมชน ประกอบด้วย ข้าราชการ 2 คน พ่อค้า 2 คน ผู้ปกครองนักเรียน 2 คน ศิษย์เก่า 2 คน ผู้นำชุมชน 2 คน ประชาชนชาวบ้าน 2 คน รวม 12 คน
2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านองค์ความรู้ท้องถิ่น ประกอบด้วย ประชาชนชาวบ้าน 5 คน ผู้นำชุมชน 2 คน ผู้ปกครองนักเรียน 2 คน ศิษย์เก่า 2 คน รวม 11 คน
3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/2 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนบางสะพานวิทยา จำนวน 28 คน

พื้นที่เป้าหมาย คือ บ้านป่าร้อน ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลร่อนทอง อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และโรงเรียนบางสะพานวิทยา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10

เนื้อหาที่นำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อน อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดำเนินการในลักษณะการบูรณาการเนื้อหาสาระกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากกลุ่มสาระการเรียนรู้ดังกล่าว นำเนื้อหาที่ได้

จากการวิเคราะห์มาผสมผสานกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง ทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อน รายละเอียดกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

1. กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สาระที่ 2: ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม มาตรฐาน ว 2.2 สาระที่ 3: สารและสมบัติของสาร มาตรฐาน ว 3.1 มาตรฐาน ว 3.2 สาระที่ 4: แรงแและการเคลื่อนที่ มาตรฐาน ว 4.2 สาระที่ 6: กระบวนการเปลี่ยนแปลงของโลก มาตรฐาน ว 6.1

2. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 2: หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม มาตรฐาน ส 2.1 สาระที่ 3: เศรษฐศาสตร์ มาตรฐาน ส 3.1 สาระที่ 4: ประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส 4.1 สาระที่ 5: ภูมิศาสตร์ มาตรฐาน ส 5.1 มาตรฐาน ส 5.2

3. กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม

ช่วงเวลาของการดำเนินการวิจัย ปีการศึกษา 2561 ใช้เวลาทั้ง 2 ภาคเรียน คือ ภาคเรียนที่ 1 (พฤษภาคม-กันยายน 2561) เป็นการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตั้งแต่ขั้นเตรียมการถึงขั้นทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น (ฉบับร่าง) ส่วนภาคเรียนที่ 2 (พฤศจิกายน 2561) เป็นการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นและปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น

วิธีการวิจัย ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทีมวิจัยประกอบด้วย บุคลากรในโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน ครู 5 คน บุคลากรในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน 2 คน ปราชญ์ชาวบ้าน 2 คน และอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี 1 คน รวม 11 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์ มี 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 ใช้สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของชุมชน ฉบับที่ 2 ใช้สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้ท้องถิ่น แบบสัมภาษณ์ทั้งสองฉบับมีลักษณะเป็นแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์เป็นเพียงแนวทางในการสัมภาษณ์ มีวิธีการสร้างและการตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบประเด็นคำถาม 2) สร้างประเด็นคำถาม มีลักษณะแบบปลายเปิด แต่ละฉบับมีจำนวน 10 ข้อ 3) นำแบบสัมภาษณ์ทั้งสองฉบับไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร 2 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 ทั้งสองฉบับ 4) นำแบบสัมภาษณ์แต่ละฉบับไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้

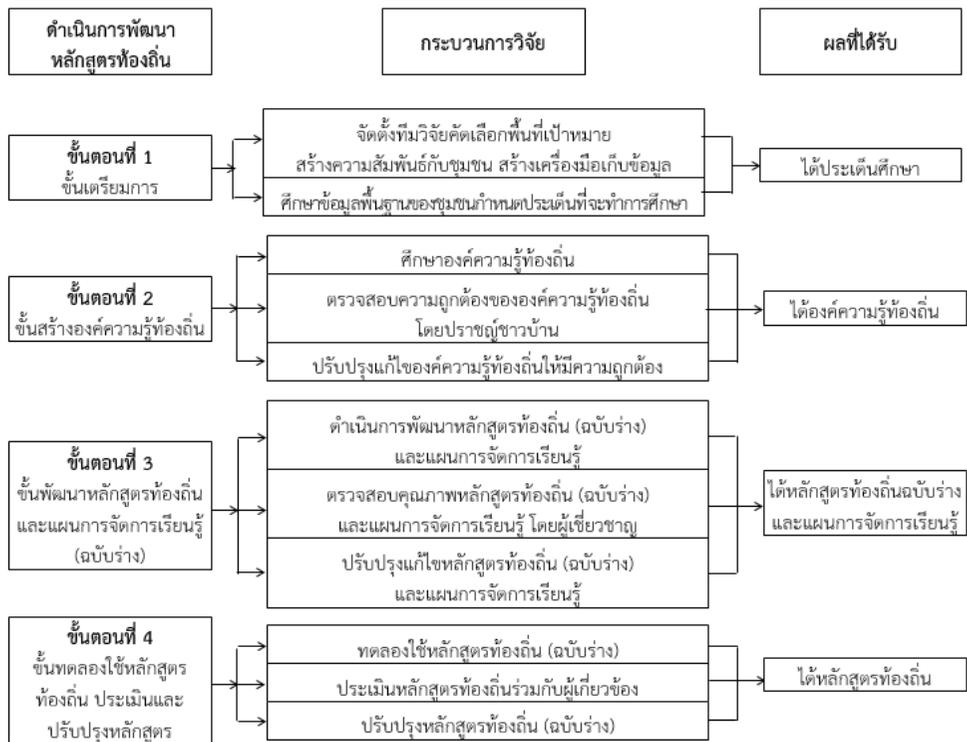
2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจำนวน 30 ข้อ ใช้ทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/2 โรงเรียนบางสะพานวิทยา มีวิธีการสร้างและตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) วิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระเกี่ยวกับทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อน กำหนดสิ่งที่ต้องการวัด รูปแบบของข้อคำถามและจำนวนข้อ 3) สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหาสาระเกี่ยวกับทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อน จำนวน 40 ข้อ ต้องการใช้จริง 30 ข้อ นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน (ชุดเดิม) ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ปรากฏว่า ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปทดสอบนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/1 โรงเรียนบางสะพานวิทยา ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายจำนวน 30 คน นำผลการทดสอบมาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาค่าความยาก (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) พบว่า แบบทดสอบ

วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าระดับความยาก (p) ระหว่าง 0.54–0.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) มีค่าระหว่าง 0.42–0.90 ทีมวิจัยได้คัดเลือกแบบทดสอบไว้ 30 ข้อ ต่อจากนั้นได้นำแบบทดสอบไปทำการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น ใช้สูตร KR–20 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (วรรณิ แกมเกตุ, 2551) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.88

3. แบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่น มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามเกณฑ์ของลิเคอร์ท แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลพื้นฐานของผู้ประเมิน ตอนที่ 2 เป็นการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ ใช้ประเมินหลักสูตรท้องถิ่นหลังการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายเพื่อหาข้อบกพร่อง และนำข้อบกพร่องไปปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรท้องถิ่นให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น มีวิธีการสร้างและการตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบประเด็นคำถาม 3) วิเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ 3) สร้างประเด็นคำถามให้ครอบคลุมรายละเอียดขององค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่นจำนวน 15 ข้อ และประเด็นรายละเอียดของแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 10 ข้อ นำแบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน (ชุดเดิม) ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.67 – 1.00

ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ทีมวิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กาญจนา บุญส่ง และ นิภา เพชรสม, 2556) และสังเคราะห์ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ของ บงกชพร กรุดนาค (2555) ประสาท เนื่องเฉลิม (2556) และ ธีรวุฒิ เอกะกุล (2558) นำผลการศึกษาดังกล่าวมาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมาผสมผสานกับผลการสังเคราะห์ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สรุปเป็นวิธีดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้ 4 ขั้นตอนคือ 1) ขั้นเตรียมการ 2) ขั้นดำเนินการสร้างองค์ความรู้ท้องถิ่น 3) ขั้นดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ 4) ขั้นทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น ประเมินและปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น (แสดงไว้ในภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
ที่มา: ผู้นิพนธ์

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ

1. การจัดตั้งทีมวิจัย ประกอบด้วย 1) บุคลากรของโรงเรียนบางสะพานวิทยา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน ครู 5 คน 2) บุคลากรในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน 2 คน ปราชญ์ชาวบ้าน 2 คน อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี 1 คน รวม 11 คน

2. การคัดเลือกพื้นที่เป้าหมาย จัดประชุมทีมวิจัยเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2561 เพื่อทำการพิจารณาคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยพิจารณาจากความต้องการจำเป็นของโรงเรียนและชุมชน ปรากฏว่าโรงเรียนและชุมชนต้องการให้เยาวชนในท้องถิ่นได้เรียนรู้เรื่องทองบางสะพาน เพราะเป็นสัญลักษณ์สำคัญของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดังนั้นจึงได้คัดเลือกพื้นที่บ้านป่าร้อน ตำบลร่อนทอง อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นพื้นที่เป้าหมาย เพราะเป็นแหล่งที่พบแร่ทองคำมากที่สุด

3. การสร้างความสัมพันธ์กับบุคลากรในชุมชน ทีมวิจัยและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 1 คน ผู้ปกครองนักเรียน 2 คน ศิษย์เก่า 2 คน ได้ลงพื้นที่เป้าหมาย คือ บ้านป่าร้อน ระหว่างวันที่ 4-8 มิถุนายน 2561 เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และทีมวิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (มีรายละเอียดดังกล่าวข้างต้น)

4. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ที่มิวิจัยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างวันที่ 27–29 มิถุนายน 2561 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนบางสะพาน ได้แก่ 1) แนวโน้มของการพัฒนาท้องถิ่น 2) ความต้องการของชุมชน 3) สิ่งที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษา 4) ศักยภาพของโรงเรียน การศึกษา ข้อมูลข้อ 1 ข้อ 3 และข้อ 4 ใช้วิธีศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่ได้จากศูนย์สารสนเทศของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านสังคมและวัฒนธรรม และศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ.2553 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ส่วนการศึกษาศักยภาพของโรงเรียนได้ศึกษาความรู้ ความสามารถของบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและความสัมพันธ์กับชุมชน เมื่อได้ข้อมูลทั้ง 3 ด้านดังกล่าว จึงนำข้อมูลมาสรุปภาพแนวโน้มของการพัฒนาว่าจะไปในทิศทางใด ผลกระทบต่อการจัดการศึกษา มีเรื่องใดที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นมากที่สุดต่อการจัดการศึกษาที่โรงเรียนจะต้องดำเนินการ และโรงเรียนมีความพร้อมมากน้อยเพียงใด ส่วนการศึกษาและวิเคราะห์ความต้องการของชุมชน (ข้อ 2) ที่มิวิจัยได้ลงพื้นที่ชุมชนระหว่างวันที่ 9–13 กรกฎาคม 2561 เพื่อทำการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ พ่อค้า ข้าราชการ ผู้ปกครองนักเรียน ศิษย์เก่า ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน อย่างละ 2 คน รวมจำนวน 12 คน เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับที่ 1 นำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ โดยใช้วิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหา สรุปข้อมูลความต้องการของชุมชน โดยจัดเรียงลำดับความสำคัญ นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนทั้ง 4 ด้าน มาทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ โดยใช้เทคนิค SWOT เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งได้แก่เรื่อง ทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อนของโรงเรียนบางสะพานวิทยา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

5. กำหนดประเด็นที่จะทำการศึกษา โดยจัดการสนทนากลุ่ม (Focus group) เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2561 สรุปประเด็นที่จะทำการศึกษามี 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ประวัติความเป็นมาของทองบางสะพาน 2) แหล่งแร่ทองคำที่บ้านป่าร้อน 3) คุณสมบัติและคุณค่าของทองบางสะพาน 4) การขุดและร่อนทองของชาวบ้านที่บ้านป่าร้อน

ขั้นที่ 2 การสร้างองค์ความรู้ท้องถิ่น

ระหว่างวันที่ 6–10 สิงหาคม 2561 ที่มิวิจัยได้ออกเก็บข้อมูลในท้องถิ่นบ้านป่าร้อน โดยการสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมายได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน 5 คน ผู้นำชุมชน 2 คน ผู้ปกครองนักเรียน 2 คน ศิษย์เก่า 2 คน รวม 11 คน ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของทองบางสะพาน แหล่งแร่ทองคำที่บ้านป่าร้อน คุณสมบัติและคุณค่าของทองบางสะพาน การขุดและร่อนทองของชาวบ้านที่บ้านป่าร้อน เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับที่ 2 เมื่อได้ข้อมูลครบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษาแล้ว ที่มิวิจัยได้ช่วยกันวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา นำมาเรียบเรียงเป็นเอกสารองค์ความรู้ท้องถิ่น เพื่อใช้ประกอบหลักสูตรท้องถิ่น เมื่อจัดทำองค์ความรู้ท้องถิ่นเสร็จได้นำไปให้ปราชญ์ชาวบ้านจำนวน 3 คน ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและได้ปรับปรุงข้อบกพร่องให้มีความสมบูรณ์ถูกต้อง ผลการสร้างองค์ความรู้ท้องถิ่นมี 4 บท ได้แก่ บทที่ 1 ประวัติความเป็นมาของทองบางสะพาน บทที่ 2 แหล่งแร่ทองคำที่บ้านป่าร้อน บทที่ 3 คุณสมบัติและคุณค่าของทองบางสะพาน และ บทที่ 4 การขุดและร่อนทองของชาวบ้านที่บ้านป่าร้อน

ขั้นที่ 3 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ (ฉบับร่าง)

1. การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ระหว่างวันที่ 20–24 สิงหาคม 2561 ทีมวิจัยได้ทำการวิเคราะห์ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีความสอดคล้องกับองค์ความรู้ท้องถิ่น เพื่อนำผลการวิเคราะห์ที่ได้มาผสมผสานกับสาระท้องถิ่น จัดทำเป็นคำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ 4 หน่วย และแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 8 แผน หลังจากนั้น จึงจัดทำองค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่น โดยการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล

2. การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ (ฉบับร่าง) โดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล 1 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.67–1.00

ขั้นที่ 4 การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น (ฉบับร่าง) การประเมินและปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น

1. ทีมวิจัยได้นำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง ทองบางสะพานที่บ้านปาร์อนของโรงเรียนบางสะพานวิทยา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (ฉบับร่าง) ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพและปรับปรุงข้อบกพร่องแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนที่กำลังศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/2 โรงเรียนบางสะพานวิทยา ปีการศึกษา 2561 จำนวน 28 คน ระหว่างวันที่ 3–28 กันยายน 2561 มีการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย และได้ให้นักเรียนไปศึกษาที่สถานที่จริง คือ บ้านปาร์อน โดยมีปราชญ์ชาวบ้านเป็นวิทยากร เมื่อเสร็จการทดลองได้นำคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนมาคำนวณค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ปรากฏว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองร้อยละ 17.03 และระหว่างการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น ทีมวิจัยได้บันทึกติดตามผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น และร่วมกันวิเคราะห์หาข้อบกพร่อง เพื่อนำมาปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่นให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

2. การประเมินหลักสูตรท้องถิ่นและการปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น หลังการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/2 โรงเรียนบางสะพานวิทยา จำนวน 28 คนเสร็จเรียบร้อยแล้ว ทีมวิจัยและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนทั้งบุคลากรในโรงเรียนและในชุมชน ซึ่งส่วนหนึ่งได้เป็นทีมวิจัยและอีกส่วนหนึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 6 คน ศิษย์เก่าจำนวน 6 คน รวมจำนวน 12 คน ได้จัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2561 เพื่อประเมินหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง ทองบางสะพานที่บ้านปาร์อน โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการจัดทำและการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น มาทำการประเมินโดยใช้แบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่น ผู้ประเมินนอกจากผู้เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น ยังมีผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลและประเมินผล 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร 2 คน เป็นผู้ร่วมประเมินหลักสูตรท้องถิ่นด้วย ผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นพบว่า ทุกองค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่นมีความสอดคล้องกันและหลักสูตรท้องถิ่นมีความสอดคล้องกับบริบทและความต้องการจำเป็นของโรงเรียนและท้องถิ่น บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทุกประการ และได้ปรับปรุงข้อบกพร่องของ

หลักสูตรท้องถิ่นจนมีความเชื่อมั่นว่าหลักสูตรท้องถิ่นมีคุณภาพ สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่การศึกษาในสังคมส่วนรวมและสังคมท้องถิ่นบางสะพานได้มากที่สุด สถิติที่ใช้ คือ ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ประเมินหลักสูตรท้องถิ่น คำนวณหาค่าความถี่และค่าร้อยละ ส่วนตอนที่ 2 ใช้คำนวณค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยการสรุปประเด็นต่าง ๆ นำเสนอผลการศึกษาเป็นความเรียงแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียน ใช้การคำนวณค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3. ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่น แบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่หนึ่ง เป็นข้อมูลพื้นฐานของผู้ประเมินหลักสูตรท้องถิ่น คำนวณหาค่าความถี่และค่าร้อยละ ส่วนตอนที่สอง ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมิน ใช้การคำนวณค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาของคณาจารย์ท้องถิ่น เรื่อง ท้องบางสะพานที่บ้านป่าร้อน สรุปได้ดังนี้

1.1 ประวัติความเป็นมาของท้องบางสะพานที่บ้านป่าร้อน มีการขุดและร่อนทองในอำเภอบางสะพานครั้งแรกเกิดขึ้นสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ปีพุทธศักราช 2390 โดยปรากฏหลักฐานบันทึกไว้ในพระราช-พงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา การขุดทองที่บางสะพานมีต่อเนื่องมาถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์

1.2 แหล่งแร่ทองคำบางสะพานที่พบอยู่ในเขตบ้านป่าร้อน ตำบลร่อนทอง อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นแหล่งแร่ทองคำแบบปฐมภูมิและทุติยภูมิ โดยแหล่งแร่ทองคำแบบปฐมภูมิเกิดจากสายแร่ควอตซ์อุณหภูมิต่ำ ส่วนแบบทุติยภูมิเกิดจากแร่ทองคำถูกพัดพามาจากแหล่งแร่ปฐมภูมิ แล้วสะสมตัวตามไหล่เขา เขิงเขา ท้องน้ำ และลานแร่ บริเวณที่ขุดพบแร่ทองคำมาก ได้แก่ ริมคลองทอง ริมห้วยจันทน์ ซึ่งเป็นทางน้ำสำคัญที่บ้านป่าร้อน ปัจจุบันยังคงมีการขุดพบแร่ทองคำแต่ไม่มากเท่าในอดีต

1.3 คุณสมบัติและคุณค่าของทองบางสะพาน เป็นแร่ทองคำเนื้อดีที่สุดของประเทศไทย เป็นทองบริสุทธิ์ 99% หรือทองเนื้อเก้า เรียกว่า “นพคุณเนื้อเก้า” มีลักษณะเป็นเม็ด เกร็ดหรือไรชาวบ้านเรียกว่า ทองเม็ด เชื่อกันว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สามารถป้องกันภัยอันตรายและภูตผีปีศาจได้

1.4 การขุดทองและร่อนทองของชาวบ้านที่บ้านป่าร้อน เป็นลักษณะขุดหาแร่รายย่อยหรือการร่อนแร่ที่ไม่ใช่การทำเหมือง ในอดีตมีการขุดดินเพื่อนำไปเลี้ยงแร่หาทองคำในลำห้วย โดยขุดดินเป็นรู หลุม หรือปล่องลงไปจนถึงชั้นกระแสรู แล้วเอาดินที่มีแร่ปนอยู่ขึ้นมาล้าง ถ้าบ่อลึกลงจะมีการใช้เครื่องฟ่อนแรงที่เรียกว่าก่วาน ซึ่งวิธีดังกล่าวก็คือ การทำเหมืองปล่อง หรือเหมืองรูนั่นเอง ปัจจุบันวิธีการทำเหมืองได้วิวัฒนาการขึ้นมา แต่ยังคงพบว่าชาวบ้านที่บ้านป่าร้อนยังคงใช้วิธีดั้งเดิมในการขุดหาแร่ทองคำแต่ลดน้อยลง ในปัจจุบันชาวบ้านได้ใช้รถตักดินขึ้นมาแทนการขุดบ่อ แล้วนำดินนั้น

ไปเลี้ยงแร่หาทองในลำห้วยแบบเดิม เครื่องมือขุดทองและร่อนทอง ได้แก่ จอบ ชะแลง ค้อนอีเตอร์ และ เลื่อยไม้

2. ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ทองบางสะพานที่บ้านปาร์อน ของโรงเรียนบางสะพาน วิทยา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่า

2.1 องค์ประกอบหลักสูตรท้องถิ่น ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ การวัดและ ประเมินผล

2.2 การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยการ เรียนรู้ที่ 1 ประวัติความเป็นมาของทองบางสะพาน หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 แหล่งแร่ทองคำที่บ้านปาร์อน หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 คุณสมบัติและคุณค่าของทองบางสะพาน หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การขุดและร่อนทอง ของชาวบ้านที่บ้านปาร์อน

2.3 การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ มีจำนวน 8 แผน ใช้เวลา 20 ชั่วโมง ดังนี้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1-2 ประวัติความเป็นมาของทองบางสะพาน เป็นการใช่วิธีการทาง ประวัติศาสตร์สืบค้นเรื่องราวเกี่ยวกับทองบางสะพาน และวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยการเชื่อมโยง ข้อมูลจากวรรณคดีและวรรณกรรมไทย ใช้เวลา 4 ชั่วโมง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3-4 ภูมิศาสตร์แหล่ง แร่ทองบางสะพาน เป็นการสืบค้นข้อมูล สืบค้นและตรวจสอบในพื้นที่จริง อภิปรายสภาพทางภูมิศาสตร์ ที่เป็นลักษณะเฉพาะบริเวณแหล่งทองบ้านปาร์อน ใช้เวลา 6 ชั่วโมง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5-6 คุณสมบัติและคุณค่าของทองบางสะพาน เป็นการวางแผนและปฏิบัติการศึกษาภาคสนาม เพื่อศึกษา คุณสมบัติและคุณค่าของทองบางสะพาน ใช้เวลา 6 ชั่วโมง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7-8 การขุดหาแร่ ทองคำบางสะพาน เป็นการสำรวจตรวจสอบสถานที่จริงและอธิบายหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่ชาวบ้าน ใช้ในการขุดทองและร่อนทอง ใช้เวลา 4 ชั่วโมง

2.4 ผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง ทองบางสะพานที่บ้านปาร์อนของโรงเรียน บางสะพานวิทยา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่าทุกองค์ประกอบ ของหลักสูตรท้องถิ่นมีความสอดคล้องกันและหลักสูตรท้องถิ่นมีความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน และความต้องการจำเป็นของท้องถิ่น บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทุกประการ ทำให้มีความ เชื่อมั่นว่า หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพ สามารถก่อประโยชน์แก่การศึกษาในสังคมส่วนรวม และสังคมท้องถิ่นบางสะพานได้มากที่สุด

2.5 จัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติมเรื่องทองบางสะพานที่บ้านปาร์อนสำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และจัดทำผลการเรียนรู้ต่อจากคำอธิบายรายวิชา 4 ข้อ คือ 1) ใช่วิธีทางประวัติศาสตร์ สืบค้นเรื่องราวเกี่ยวกับทองบางสะพาน โดยเชื่อมโยงข้อมูลจากวรรณคดีและวรรณกรรมไทย 2) สืบค้น ข้อมูล สืบค้น ตรวจสอบและอธิบายสภาพทางภูมิศาสตร์บริเวณแหล่งทองบ้านปาร์อน 3) วิเคราะห์ คุณสมบัติและคุณค่าของทองบางสะพานที่บ้านปาร์อน 4) อธิบายหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่ชาวบ้านใช้ ในการขุดทองและร่อนทอง กำหนดเวลาเรียน 20 ชั่วโมง ส่วนรหัสวิชาจะพิจารณาต่อไป

สรุปและอภิปรายผล

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อน ของโรงเรียนบางสะพานวิทยา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อน มีจำนวน 4 บท ได้แก่ บทที่ 1 ประวัติความเป็นมาของทองบางสะพาน บทที่ 2 แหล่งแร่ทองคำที่บ้านป่าร้อน บทที่ 3 คุณสมบัติและคุณค่าของทองบางสะพาน และ บทที่ 4 การขุดและร่อนทองของชาวบ้านที่บ้านป่าร้อน การที่ผลวิจัยปรากฏเช่นนี้ เพราะได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากบุคลากรทั้งในสถานศึกษาและในชุมชน ซึ่งได้แก่ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ปกครองนักเรียน และศิษย์เก่า เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2557) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้จะต้องเชื่อมโยงกันระหว่างบุคลากรในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา ดังนั้นครอบครัว ผู้ปกครองนักเรียน ผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน ถือเป็นแหล่งของความรู้ที่มีศักยภาพ เป็นแรงบันดาลใจ และเป็นต้นแบบที่ช่วยเสริมสร้างองค์ความรู้ และสอดคล้องกับแนวคิดของ วิจิตร ศรีสอาน (2555) ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษาของภาครัฐจะต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคเอกชนและการมีส่วนร่วมของประชาชน สังคม และทุกองค์กร เนื่องจากกระบวนการศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่อง จึงต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยดังกล่าวยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ศุภลักษณ์ คำขยาย (2559) ที่ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องบัวที่บ้านคลองสิบสองของโรงเรียนวัดรังสิต จังหวัดปทุมธานี โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้รับความร่วมมือจากบุคลากรในชุมชน ประกอบด้วย ผู้รู้บริบทคลองสิบสอง ตำบลหลักหก ผู้รู้การประกอบอาหารจากบัว ผู้รู้การปลูกบัว จากผู้เฒ่าผู้แก่ที่บ้านคลองสิบสอง รวบรวมข้อมูลจัดทำเป็นองค์ความรู้ท้องถิ่น ได้ 5 บท คือ บทที่ 1 บริบทบ้านคลองสิบสอง ตำบลหลักหก บทที่ 2 ประวัติบัว บทที่ 3 บัวที่พบที่บ้านคลองสิบสอง บทที่ 4 การแปรรูปอาหารที่บ้านคลองสิบสอง บทที่ 5 สารอาหารและประโยชน์จากการแปรรูปบัว

2. ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง ทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อนของโรงเรียนบางสะพานวิทยา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่าองค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่นประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ 8 แผน (เวลา 20 ชั่วโมง) ผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า ทุกองค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่นมีความสอดคล้องกัน และหลักสูตรท้องถิ่นมีความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและความต้องการจำเป็นของท้องถิ่น บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทุกประการ ทั้งนี้เพราะได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้การผสมผสานกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกับกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเข้าด้วยกัน เริ่มตั้งแต่การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศของชุมชน ทั้งแนวโน้มของการพัฒนา ความต้องการของท้องถิ่น สิ่งที่มีผลกระทบต่อจัดการศึกษาและศักยภาพของสถานศึกษา และได้ถอดองค์ความรู้ท้องถิ่นจากปราชญ์ชาวบ้าน ทำการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ผสมผสานกับสาระท้องถิ่นเรื่องทองบางสะพาน จัดทำเป็นคำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ มีการทดลองใช้

หลักสูตรท้องถิ่น (ฉบับร่าง) กับกลุ่มเป้าหมาย หลังจากนั้นมีการประเมินหลักสูตรท้องถิ่น อาจกล่าวได้ว่าทุกขั้นตอนของการดำเนินงานมีการตรวจสอบความถูกต้องโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน และผู้มีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ตลอดทั้งได้ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของหลักสูตรท้องถิ่นให้มีคุณภาพและสมบูรณ์ที่สุด สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ฌภัทร ศิลปสร (2553) ที่ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องสัตว์ที่อาศัยในระบบนิเวศป่าชายเลน ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ประกอบด้วย โครงสร้างเวลาเรียนของหลักสูตรท้องถิ่น สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น หน่วยงานเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า หลักสูตรท้องถิ่นมีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและปัญหาของท้องถิ่น นักเรียนสนใจที่เรียนรู้และภูมิใจ และเห็นคุณค่าของทรัพยากรในท้องถิ่น และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ชูชัย มีนุช (2555) ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นท้องถิ่นเรื่อง ตาลโตนดที่บ้านไร่ไร่ ตำบลไร่สะทอน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่า หลักสูตรท้องถิ่นได้พัฒนาโดยการสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการของท้องถิ่น วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง จัดทำองค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ ทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน คิดเป็นร้อยละ 27.50 ผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่า หลักสูตรท้องถิ่นมีคุณภาพเป็นไปตามหลักการและจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า บ้านป่าร้อนเป็นแหล่งชุดและร้อนทองแบบดั้งเดิมและทองที่พบเรียกว่า “ทองนพคุณเนื้อเก่า” มีความศักดิ์สิทธิ์และเป็นสมบัติของแผ่นดิน ดังนั้นโรงเรียนบางสะพานวิทยา ควรจัดทำโครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยฝึกนักเรียนให้เป็นมัคคุเทศก์ นำผู้สนใจไปศึกษาวีถีชีวิตการร้อนทองแบบดั้งเดิมที่บ้านป่าร้อน

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อนเป็นการวิจัยที่มีความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งฝ่ายสถานศึกษาและชุมชน ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งได้หลักสูตรท้องถิ่นที่มีคุณภาพ ดังนั้นโรงเรียนบางสะพานวิทยายจึงควรจัดการเรียนรู้โดยให้นักเรียนแต่ละกลุ่มจัดทำโครงการเกี่ยวกับองค์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อน โดยพัฒนาขึ้นในรูปแบบของ Social media เป็นการประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรในท้องถิ่นและผู้สนใจได้ตระหนักและเห็นคุณค่าของทองบางสะพาน เพื่ออนุรักษ์เป็นมรดกของท้องถิ่นและของชาติต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยเพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อนสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาหรือระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

2.2 ควรทำการวิจัยเรื่องวัฒนธรรมและวีถีชีวิตนักชุดทองบ้านป่าร้อน ตำบลร้อนทอง อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กาญจนา บุญส่ง และ นิภา เพชรสม. (2556). *ชุดฝึกอบรมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นอาเซียน*. เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- ชูชัย มีนุช. (2555). *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ตาลคโตนดที่บ้านไร่กว้าง ตำบลไร่สะท้อน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต)*. เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- ณภัทร ศิลปคร. (2553). *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง สัตว์ที่อาศัยในระบบนิเวศน้ำชายเลน ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต)*. เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- ธีรภูมิ เอกะกุล. (2558). *การวิจัยปฏิบัติการ (Action Research)*. อุบลราชธานี: บริษัทยงสวัสดิ์อินเตอร์ กรุ๊ป จำกัด.
- นลินี ทวีสิน. (2555). *การประชุมวิชาการระดับชาติ พ.ศ.2555*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- บงกชพร กรุดนาค. (2555). *การวิจัยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง สารสกัดสมุนไพรและปุ๋ยหมักธรรมชาติจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลกัลลหหลวง อำเภอยาย่าง จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต)*. เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- บุญนาค ดิวกุล. (2553). *ชนบทไทย: การพัฒนาสู่ประชา-สังคม*. นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประสาธน์ เนื่องเฉลิม. (2556). *วิจัยการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: บริษัทวี.พี.พี. (1991) จำกัด.
- วรรณิ์ แกมเกตุ. (2551). *วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจิตร ศรีสอ้าน. (2555). *การประชุมวิชาการระดับชาติ พ.ศ.2555*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- ศุภลักษณ์ คำขยาย. (2559). *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง บัวที่บ้านคลองลิบคอกของโรงเรียนวัดรังสิต จังหวัดปทุมธานี โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต)*. เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2557). *รายงานการวิจัยแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.